

MIHAIL ŠIŠKIN

SOTA VAI RAUHA

KIRJOITUKSIA
VENÄJÄSTÄ JA LÄNNESTÄ

WSOY

MENESTYS-
TEOKSEN
RAJOITETTU LAITOS
UUSILLA
JÄLKISANOILLA

MIHAIL ŠIŠKIN SOTA VAI RAUHA

KIRJOITUKSIA
VENÄJÄSTÄ JA LÄNNESTÄ

SUOMENTANUT SIRPA HIETANEN

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Otteen Vasili Grossmanin romaanista *Kaikki virtaa*
suomentanut Esa Adrian (WSOY, 1991).

Otteen Nikolai Gogolin romaanista *Kuolleet sielut*
suomentaneet Jalo Kalima ja Juhani Konkka (WSOY, 1962).

Otteen Leo Tolstoin romaanista *Anna Karenina*
suomentanut Eino Kalima (WSOY, 1981).

Aleksandr Puškinin runon Muistomerkki suomentaneet
Ilpo Tiihonen ja Jukka Malinen (teoksessa *Muistomerkki*, WSOY, 1999).

Otteen Leo Tolstoin kirjoituksesta »Kristinusko ja patriotismi»
suomentanut Esa Adrian (teoksessa *Omatuntoja – Kirjoituksia rauhasta ja
kansalaistottelemattomuudesta*, Into Kustannus Oy, 2013).

Otteen Aleksandr Puškinin romaanista *Kapteenin tytär*
suomentanut J. A. Hollo (WSOY, 2000).

Suomenkielisen laitoksen tarkentavat viitteet Jukka Mallinen

SAKSANKIELINEN ALKUTEOS
Frieden oder Krieg: Russland und der Westen – Eine Annäherung

ALKUTEOKSEN COPYRIGHT
© MIHAIL ŠIŠKIN, FRITZ PLEITGEN JA LUDWIG VERLAG, MÜNCHEN,
IN DER VERLAGSGRUPPE RANDOM HOUSE GMBH 2019

SUOMENKIELISEN LAITOKSEN COPYRIGHT
© MIHAIL ŠIŠKIN JA WSOY 2023

ISBN 978-951-0-50627-1

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

Esipuhe 7

»Nehän ovat saksalaisia! Fasisteja!« 12

Valheen paradoksi 15

Kukkulan kuningas 28

»SKORO!« Pian! 49

Uusi sekasorron aikakausi 64

Itsetunto nousee 78

Ikkuna Eurooppaan – vai peili? 101

Hybridi rauha 109

Kaksi Venäjän kansaa 126

Suuren Venäjän kansan kärsivällisyydelle! 158

Futuuri I 174

Futuuri II 199

Jälkisanat 207

Kirjailijan jälkisanat suomalaisille lukijoille 218

Viitteet 224

Esipuhe

ON RASKASTA olla venäläinen. Putinin »erikoisoperaation» päämäärä Ukrainassa oli pelastaa venäläiset, venäläinen kulttuuri ja venäjän kieli ukrainalaisten fasistien kynsistä. Maan itäosassa tuhottiin etupäässä venäjänkielisiä kaupunkeja ja asujaimistoa. Tehtiin sotarikoksia ihmisiä mutta myös minun kieltäni kohtaan. Puškinin ja Tolstoin, Tsvetajevan ja Brodskyn kielestä tuli sotarikollisten ja murhaajien kieli. Tulevaisuudessa Venäjää ei yhdistetä venäläiseen musiikkiin ja kirjallisuuteen, vaan lasten päälle putoaviin pommeihin ja hirvittäviin kuviin Butšasta.

Hallituksen rikos on sekin, että häpeä koskettaa koko maata. Kammottavia rikoksia tehdään minun kansani, minun maani nimissä, minun nimissäni. On kuitenkin toinenkin Venäjä. Se tuntee kipua ja tuskaa. Haluaisin pyytää anteeksi ukrainalaisilta oman Venäjäni ja oman kansani nimissä. Silti tiedän, ettei siellä tapahtunut ole anteeksi annettavissa.

Isäni lähti kahdeksantoistavuotiaana rintamalle kostaakseen saksalaisten surmaaman veljensä puolesta. Sodan jälkeen hän vihasi saksalaisia ja kaikkea saksalaista koko loppuelämänsä ajan. Yritin selittää hänelle: »Isä, suuri saksalainen kirjallisuus on kuitenkin olemassa! Saksa on kaunis kieli!» Puheeni ei vakuuttanut häntä. Mitä voin sanoa sodan jälkeen ukrainalaisille, joiden kodit venäläiset sotilaat ovat ryöstäneet ja

tuhonneet ja joiden perheenjäsenet ovat saaneet surmansa Venäjän ohjuksista? Kerronko heille suurenmoisesta Venäjän kirjallisuudesta? Ja venäjän kauniista kielestä?

Aina kun sota alkaa, kulttuuri kokee tappion. Suuri saksalainen kirjallisuus ei kyennyt estämään Auschwitzia, suuri venäläinen kirjallisuus ei kyennyt torjumaan *gulagia*. Minun kirjani, muiden venäläisten kirjailijoiden viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana ilmestyneet kirjat eivät ole kyenneet estämään tätä tragediää.

Mitä kirjailija voi tehdä? Hän tekee mitä voi – hän avaa suunsa. Nyt on puhuttava selvästi. Hiljaisuus merkitsee hyökkääjän ja sodan tukemista. 1800-luvulla puolalaiset taistelivat Venäjän tsaarin valtaa vastaan »teidän ja meidän vapautemme puolesta». Nyt ukrainalaiset taistelevat teidän ja meidän vapautemme puolesta. Oman ihmisarvonsa lisäksi he puolustavat koko ihmiskunnan arvoa. Heitä on autettava kaikin keinoin.

Tämä sota ei alkanut puoli vuotta sitten, vaan vuonna 2014. Länsimaat eivät halunneet ymmärtää sitä ja toimivat ikään kuin ei olisi tapahtunut mitään sen kummempaa. Siitä lähtien ja kaikkien näiden vuosien ajan olen yrittänyt esiintymisissäni ja teksteissäni selittää lukijoilleni, kuka Putin oikein on. Se ei onnistunut. Nyt Putin on tehnyt sen itse selväksi.

Venäjä pysyy lännelle käsittämättömänä ja outona. Tässä kirjassa olen halunnut avata maatani länsimaiselle lukijalle. Yritän selittää Venäjää, sen menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Kirja on myös rakkaudentunnustus kotimaalleni, sen äärettömän kauniille luonnolle ja suurenmoiselle kulttuurille – ja maalle, joka aika ajoin muuttuu vieraita ja omia lapsiaan ahmivaksi hirviöksi.

Tämä kirja ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 2019. Helmikuun 24. päivä vuonna 2022 muutti maailman kokonaan,

mutta kävi ilmi, ettei teokseni ole lainkaan vanhentunut. Päinvastoin siitä tulee ajankohtaisempi joka päivä. Kahdessa viimeisessä luvussa Futuuri I ja Futuuri II – kirjoitin alkuteoksen saksaksi, jossa verbeillä on kaksi tulevaisuuteen viittaavaa aikamuotoa – kirjoitin tulevaisuudesta, siitä, mikä odottaa Venäjää ja maailmaa. Nyt elämme sitä tulevaisuutta.

»Erikoisoperaation» tavoite on demokraattisen Ukrainan tuhoaminen. »Erikoisoperaation» tulos on Putinin Venäjän tuho. Mutta mitä sen jälkeen?

Jo kaksi yritystä luoda Venäjälle demokraattinen yhteiskuntajärjestys on epäonnistunut. Vuoden 1917 ensimmäinen venäläinen demokratia kesti vain muutaman kuukauden. Toinen, 1990-luvulla syntynyt, eli vaivoin muutaman vuoden ajan. Joka kerta kun maani yrittää luoda demokraattisen yhteiskunnan, vaalit, eduskunnan ja tasavallan, se joutuu takaisin totalitaariin. Venäjän historia puree aina häntäänsä.

Synnyttävätkö diktatuuri ja diktaattori orjien populaation vai synnyttääkö orjien populaatio diktatuurin ja diktaattorin? Muna ja kana. Miten tästä noidankehästä pääsisi eroon? Mistä löytyy Venäjän uusi alku?

Hitlerin diktatorinen Saksa pääsi eroon diktatuurista ja orjamentaliteetista – miksi ei Venäjä? Saksalaiset ovat käsitelleet perusteellisesti menneisyyttään ja syyllisyyttään ja ovat onnistuneet rakentamaan demokraattisesti suuntautuneen yhteiskunnan. Kansakunta saattoi kuitenkin syntyä uudestaan vasta koettuaan sodassa täydellisen tappion. Venäjäkin tarvitsee nollaketken. Ilman katumusta ja kansallisen syyllisyyden tunnustamista ei uusi, demokraattinen alku ole Venäjällä mahdollinen.

Venäjällä ei ole koskaan käsitelty ja kitketty stalinismia. Kommunistisen puolueen toimia ei ole koskaan ruodittu omissa Nürnbergin oikeudenkäynneissä. Nyt Venäjän kohtalo

riippuu Putinin rikosten perusteellisesta käsittelystä. »Täysin tietämätön» Saksan kansa pakotettiin vuonna 1945 näkemään keskitysleirit. Samalla tavoin on »täysin tietämättömille» venäläisille paljastettava, miltä Ukrainan tuhotut kaupungit ja lasten ruumiit näyttävät. Tämä on jokaisen venäläisen käytävä läpi.

Saksalaiset yrittivät vuonna 1945 oikeuttaa toimintaansa väittämällä: »Toki Hitler oli kauhea rikollinen ja hirviö, mutta me saksalaiset emme tienneet hänen toimistaan mitään, me olimme Hitlerin uhreja aivan kuten muutkin.» Putinismin kitkeminen yhteiskunnasta epäonnistuu sillä hetkellä, kun venäläiset tarttuvat tähän verukkeeseen ja selittävät, että Putinin rikolliskopla piti kansaa panttivankinaan, me tavalliset venäläiset emme tienneet siitä mitään, luulimme kaiken aikaa, että oli kyse Ukrainan vapauttamisesta fasisteista, olemme siis Putinin uhreja siinä missä muutkin. Siitä alkaa uuden Putinin aikakausi.

Itse uskon vahvasti siihen, että ainoa mahdollisuutemme on ymmärtää syyllisyys kansallisella tasolla. Ilman perinpohjaista Putinin ajan laittomuuksien selvittämistä Venäjällä ei ole tulevaisuutta. Ainoa keino selvitä on pitkä ja kivulias uudelleensyntymä. Sillä tiellä eivät pakotteet, köyhyys ja halveksunta ole suinkaan pahinta. Kauheampaa on, jos venäläinen ihminen ei sisimmässään synny uudestaan. Putin on oire, ei sairaus.

Kaikkien venäläisten kulttuuri-ihmisten on nyt näytettävä maailmalle, että on olemassa toinen Venäjä. Kaikki venäläiset eivät tue tätä sotaa. Se ei ole ukrainalaisten ja venäläisten välinen sota. Se on sota niin ukrainaa kuin venäjää puhuvien ihmisten ja niiden epäihmisten välillä, jotka puhuvat valheen kieltä ja ovat valmiita noudattamaan rikollisia käskyjä. Tässä sodassa ei ole kansallisuuksia – on ihmisiä ja epäihmisiä. Epäihmisillä

ei ole kansallisuutta, he ovat rikollisen hallinnon orjia. Ihmiset lähtevät Venäjällä kaduille osoittamaan mieltään sotaa vastaan, ja epäihmiset pahoinpitelevät ja pidättävät heitä.

Putinin rikos on, että hän on myrkyttänyt ihmiset vihalla. Putin lähtee, mutta kipu ja viha piinaavat sielua mahdollisesti vielä kauan. Kirjallisuuden, taiteen ja kulttuurin tehtävä on auttaa käsittelemään tätä traumaa. Päivä, jolloin diktaattorin surkea, arvoton elämä loppuu, ei ole kulttuurin loppu – niin se on aina ollut, niin on myös Putinin jälkeen. Silloin ei tarvita kirjoja Putinista eikä kirjoja, jotka selittävät sotaa. Sotaa – sitä, että ihmiset antavat jollekin kansalle käskyn surmata muita kansoja – on mahdotonta selittää. Todellinen kirjallisuus vastustaa sotaa. Todellinen kirjallisuus käsittelee ihmisen tarvetta rakkauteen, ei vihaan.

Eräs lukijani kirjoitti minulle: »Kirjanne auttoi minua niin, ettei rakkauteni Venäjään tukehtunut ukrainalaisten vereen.» Venäjän armeijan hyökättyä Ukrainaan on vuotanut paljon verta. Voiko rakkaudesta Venäjään kertova kirja vielä auttaa niin, ettemme huku tähän vereen?

Jokaisen sodan jälkeen syntyy sodanvastaista kirjallisuutta. Muistakaamme Hemingwayta tai Remarqueea. Nuoret kirjailijat tulevat varmasti käsittelemään kokemuksiaan sodasta. Venäläiset ja ukrainalaiset kirjoittavat omia tekstejään, ja niistä tulee keskenään hyvin erilaisia kirjoja. Kaikki ne kertovat menetyksen tuskasta, kuolemasta ja surusta, mutta ukrainalaisessa kirjallisuudessa syntyy kirjoja vapaan kansakunnan synnystä, sankarillisesta vastarinnasta pahaa vastaan ja taistelusta ihmisarvon puolesta. Venäläisille tärkeä aihe on koko kansan syyllisyyden tunnustaminen tehtyihin rikoksiin.

Viha on sairautta, kulttuuri lääkettä.

»Nehän ovat saksalaisia! Fasisteja!«

ENSIMMÄISEEN MUISTOONI saksalaisista liittyy läimäys. Ehkä lapsen muisti on siksi säilyttänyt tapauksen. Olin neljävuotias. Vanhempani olivat hankkineet meille television. Siellä näytettiin tavanomaista dokumenttiaineistoa: sota, natsiparaati, saksalaisia SS-joukkoja marssimassa tarkoissa riveissä. »Miten hienoja!« huudahti vanhempi veljeni innoissaan ja sai saman tien isältä korvilleen. »Miten voit ikinä sanoa tuolaista!« isä huusi. »Nehän ovat saksalaisia! Fasisteja!«

Isäni oli sodan aikana sukellusveneen matruusina Itämerellä. Hän ilmoittautui 18-vuotiaana vapaaehtoisena sotaan kostaakseen vanhemman veljensä kuoleman. Kun olin pieni, asuimme kellariasunnossa Moskovan kuulun Arbat-kadun varrella. Vuoteeni yläpuolella oli valokuva isäni Štšukasta (ven. *ушка*, suomeksi *hauki*: III-310 oli toisen maailmansodan aikaan käytössä ollut venäläinen sukellusvene). Lapsena olin äärettömän ylpeä isäni aluksesta. Kopioin sen kuvasta kerta toisensa jälkeen kouluvihkooni ja piirsin sen kylkeen tunnuksen III-310. Joka vuosi toukokuun yhdeksäntenä, voitonpäivänä, isä otti kaapista matruusin univormunsa. Joka vuosi sitä piti suurentaa, jotta se mahtui hänen päälleen, ja sitten hän ripusti kaikki kunniamerkit rintaansa. Olin niin ylpeä isästäni. Oli ollut sota, ja meidän isä oli voittanut!

Vasta paljon myöhemmin sain kuulla, että isä oli vuosina 1944–1945 osallistunut pakolaisia Riiasta ja Tallinnasta

evakuoineiden saksalaisten alusten upotuksiin. Sadat, ehkä tuhannet ihmiset kokivat kohtalonsa Baltian vesillä – ja siitä isä oli saanut kunniamerkkinsä. En ole enää pitkään aikaan ollut ylpeä, mutta yhtä vähän voin häntä arvostella. Silloin oli sota.

Sodan jälkeen isäni alkoi juoda, aivan niin kuin kaikki hänen ystävänsä sukellusvenelaivastossa. Luultavasti he eivät voineet muuta. Hän oli ollut vielä poikanen lähtiessään kuukausi merihyökkäyksiin ja pelännyt kaiken aikaa painuvansa rautaisessa arkussa meren pohjaan. Sellaisesta kokemuksesta ei vapaudu koskaan.

Kovina nälkävuosina Gorbatšovin aikaan isä sai sotaveteraanina apupaketteja, joissa oli muun muassa saksalaisia elintarvikkeita. Hän piti sitä henkilökohtaisena nöyryytyksenä. Hän oli tovereineen tuntenut itsensä aina voittajaksi, ja nyt hänen piti syödä muruja voitetun vihollisen pöydältä. Kun isä sai ensimmäisen elintarvikepaketkinsa, hän joi itsensä humalaan ja huusi: »Mehän voitimme!» Sitten hän vaikenä ja alkoi itkeä ja kysellä luoja ties keneltä, vaikka kääntyi minun puoleeni: »Sano nyt, voittimmeko me sen sodan vai hävisimmekö sen?»

Viimeiset vuotensa isä tuhosi itseään votkalla. Kaikki hänen sukellusvenetoverinsa olivat jo juoneet itsensä hautaan, hän jäi viimeisenä eloon. Luultavasti isä kiirehti päästäkseen aseveljiensä seuraan. Hän paloi pois merimiespuvussa Moskovin krematoriossa.

Lapsina me leikimme aina sotaa. Viholliset olivat saksalaisia niin kuin kaikissa elokuvissa, joita näimme.

Koulussa meidät lapset jaettiin kahteen vieraan kielen opetusryhmään. Kaikki halusivat oppia englantia, kukaan ei halunnut oppia saksaa. Opettajat uhkailivat: »Jos et pärjää kokeissa, joudut saksan ryhmään!» Minä pärjäsin hyvin, mutta

epäonnekseni äiti oli koulumme rehtori. Hän sanoi: »Miša, tiedän kyllä, että olet ansainnut pääsyn englannin ryhmään, mutta silti saat nyt oppia saksaa. Silloin muut vanhemmat eivät voi syyttää minua siitä, että suosisin omaa poikaani.» Niin minut uhrattiin rehtorin maineen nimissä ja minun oli pakko opiskella saksaa.

Käsitykseni muuttui, kun luin viimeisellä luokalla Max Frischin *Gantenbeinin* venäjäksi. Olin haltioissani, sillä lähes kaikki 1900-luvun kirjallisuuden kehityksen kannalta tärkeät teokset olivat meillä kiellettyjä. Venäjällä ei julkaistu edes Nabokovin tai Joycen tuotantoa. Max Frischin kirjan kautta imin länsimaisen kertomakirjallisuuden tekniset saavutukset itseeni kuin suppilosta. Sitten luin *Minä en ole Stillerin* sanakirjan avulla alkukielellä. Niin syntyi saksan kieltä kohtaan yhä tuntemani rakkaus. Paljon myöhemmin muuten petyin Max Frischiin, mutta silloin ei ollut lainkaan kyse kielestä.

Valheen paradoksi

JOSKUS MINUSTA tuntuu, että se johtuu sanoista.

Venäjän rajan ylitettyään monet ilmaukset osoittautuvat väärin kirjatuiksi lähetyksiksi. Jollakin kauhealla tavalla sanan merkitys joko vaihdetaan kaikessa hiljaisuudessa tai se yksinkertaisesti kähvelletään. Parhaimmat ja kauneimmat käsitteet menettävät venäläisellä näyttämöllä merkityksensä.

Kun olin nuori, kaikki tuntui hyvin yksinkertaiselta ja selvältä: kommunistijoukkio on vallannut maamme, ja kun puolue saadaan häädettyä, rajat avautuvat ja me palaamme kansojen maailmanlaajuiseen perheeseen, jossa eletään demokraattisten lakien mukaan vapaina ja kunnioitetaan yksilön oikeuksia. Eduskunta, tasavalta, perustuslaki, vaalit – näillä sanoilla oli sadunomainen kaiku. Olimme kaikki naiiveja tuohon aikaan. Emme jotenkin tulleet ajatelleeksi, että kaikki nuo sanat olivat jo olemassa – Stalinin perustuslaki vuodelta 1936 oli »maailman demokraattisin». Me elimme jo noiden suurten sanojen vaikutuspiirissä, jokainen sanomalehti oli niitä tupaten täynnä. Ja vaaliurnillakin meidän oli käytävä säännöllisin väliajoin.

Olimme unohtaneet, että kaikki nämä hyvät sanat, jotka olivat tulleet lännestä rajan yli yhteiskuntaamme, olivat menettäneet alkuperäisen merkityksensä. Ne olivat alkaneet kuvata kaikkea mahdollista paitsi sitä, mitä ne todellisuudessa tarkoittivat.

Perustuslaki takasi meille kaikki kansalaisoikeudet, siitä oli mustaa valkoisella. »Yleisen, välittömän ja yhtäläisen äänioikeuden perusteella tapahtuva salainen äänestys». »Sananvapaus, painovapaus, kokoontumisvapaus, katukulkue- ja mielenosoitusvapaus». »Neuvostoliiton kansalaisille turvataan henkilökohtainen koskemattomuus. Ketään ei voida vangita muuten kuin oikeuden päätöksellä tai prokuraattorin suostumuksella.» »Kansalaisten asunnon koskemattomuus ja kirjesalaisuus ovat lain suojeluksessa.»

Tämän suurenmoisen perustuslakitekstin laatija oli Nikolai Buharin. Maaliskuussa 1937, kun Neuvostoliiton perustuslain säätämisestä oli kulunut kolme kuukautta, hänet pidätettiin syytettynä vakoilusta ja osallistumisesta salaliittoon Staliniä vastaan. Viimeisessä kirjeessään Buharin vetosi Staliniin, jotta häntä ei ammuttaisi, vaan hän saisi tappavan annoksen morfiinia. Sisäasiain kansankomissaari ja NKVD:n päällikkö Nikolai Ježov, joka henkilökohtaisesti valvoi Buharinin teloitusta, ei suonut tuomitulle tätä armoa, vaan pakotti tämän seuraamaan vierestä, kun Ježov ampui muita vankeja.

Buharin oli kolmesti naimisissa. Hänen ensimmäinen vaimonsa Nadežda Lukina pidätettiin 1.5.1938 ja teloitettiin 9.3.1940. Hänen toinen vaimonsa Esfir Gurvitš ja tyttärensä Svetlana viettivät vuosia vankileirillä. Myös Buharinin kolmas vaimo Anna Larina pidätettiin. Juri-poika kasvoi lastenkodissa tietämättä, ketkä olivat hänen vanhempiaan.

Sanat jättivät kirjoittajansa pulaan. On kuin sanat olisivat vannoneet toimivansa meitä vastaan.

Yksinkertaisimmat, tavallisimmat käsitteet tarkoittavat aivan eri asioita. Kun Venäjällä puhuu markkinataloudesta tai yksityisomaisuudesta, sanat kuulostavat länsimaiseen korvaan hokuttelevilta ja tutuilta, mutta ne johtavat harhaan. Venäjällä

ei ole turvattua yksityisomaisuutta, saati markkinataloutta länsimaaisessa mielessä. Tai esimerkiksi valtiota. Sivistyneessä maailmassa on ollut iän kaiken selvää, että valtio toimii kansalaistensa etujen edistämiseksi seuraamatta omia intressejään. Valta rakentuu alhaalta käsin, ja ainoastaan sellaiset asiat, joita ei alimmalla tasolla pystytä hoitamaan, delegoidaan ylöspäin. Jokainen kansalainen saa jo äidinmaidossa ymmärryksen valtiovallan jaosta lainsäädäntövaltaan, toimeenpanovaltaan ja tuomiovaltaan.

Venäjällä valtio merkitsee jotakin aivan muuta: valtaa ja maa-aluetta. Molemmat ovat pyhiä. Lännessä kansalainen on valtionsa osaomistaja, Venäjällä maaorja riippumatta siitä, minkä kyltin valtio hänen ovelleen ripustaa.

Kukapa olisi Neuvostoliitossa uskonut, että vaikka kommunistinen puolue häviää, uudella Venäjällä kaikki demokratian, eduskunnan ja perustuslain kaltaiset hyvät sanat muuttuvat peliksi lyömäaseiksi loputtomassa taistelussa vallasta ja rahasta.

Otetaanpa esimerkiksi demokratian käsite. Euroopassa se merkitsee yksilönvapauden ja ihmisoikeuksien takeita. Suurimmalle osalle venäläisistä sana tuo kuitenkin mieleen vain 1990-luvun kaaoksen, eikä kukaan halua takaisin »villille 90-luvulle».

Samat sanat aiheuttavat Venäjällä ja lännessä aivan erilaisia reaktioita. Länsimaissa esimerkiksi herätti hilpeyttä kuuluisaksi tullut lause, jonka mukaan Neuvostoliiton hajoaminen oli 1900-luvun suurin geopolittinen katastrofi (Vladimir Putin huhtikuussa 2005). Valtion hajoaminen tulkittiin Yhdysvalloissa ja Länsi-Euroopassa vapauden ja demokratian voittona, mutta suurimmalle osalle venäläisistä se oli valtaisa inhimillinen ja sosiaalinen katastrofi. Putin puhui useimpien maanmiestensä puolesta.

MIKÄ VENÄJÄLLÄ ON VIALLA JA MIKSI?

Mihail Šiškin osasi ennustaa Venäjän
hyökkäyksen Ukrainaan jo vuonna 2019.

Tässä kirjassa arvostettu emigrantti-
kirjailija käy kiinni hänelle toistuvasti
esitettyihin kysymyksiin.

Mihin Venäjä oikein on matkalla?

**Miksi maan vallankumoukset ja
demokraattiset uudistukset johtavat
aina diktatuuriin?**

**Miksi Venäjä ajautuu vuosisadasta
toiseen sotaan lännen kanssa?**

Šiškinin taidokkaan, kehitun ja
ahkerasti luetun esseekokoelman uusi
laitos sisältää kirjailijan suomalaisille
lukijoilleen osoittamat jälkisanat.

www.wsoy.fi

90

ISBN 978-951-0-50627-1

